

Agenda

inclusieve

podium

kunsten

2020 - 2024

In 'Uitgangspunten voor het Cultuurbeleid 2021 – 2024' verwoordt minister van Engelshoven dat cultuur van en voor iedereen moet zijn. Ook zet zij in op verbreding en vernieuwing van de cultuursector om deze relevant te laten zijn voor de gehele bevolking. Het nieuwe programma cultuurparticipatie 2021-2024 zal zich richten op deze brede toegankelijkheid.

Een citaat dat specifiek van toepassing is op deze Agenda:

“Ik hecht groot belang aan het VN-Verdrag inzake rechten van personen met een handicap. Met vertegenwoordigers van gehandicaptenorganisaties heb ik gesproken over behoeften en wensen op het gebied van cultuurdeelname. Uit die gesprekken bleek een grote behoefte aan eigentijds aanbod van creatieve activiteiten.”

In 2016 ratificeerde Nederland het VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap (daterend uit 2006). Dit verdrag erkent de noodzaak van een toegankelijke fysieke, sociale, economische en culturele omgeving, het recht op toegang tot gezondheidszorg, onderwijs en informatie en communicatie, zodat personen met een handicap in staat gesteld worden om volwaardig te participeren en in vrijheid keuzes te maken. Dit brengt wettelijke verplichtingen met zich mee. Maar bovenal stelt het iedere sector – en dus ook de culturele sector – de vraag hoe deze de toegankelijkheid en daarmee de inclusiviteit gaat vergroten.

Artikel 30 gaat over de deelname aan het culturele leven, recreatie, vrijetijdsbesteding en sport. Daarin wordt o.a. opgeroepen om alle passende maatregelen te nemen om personen met een handicap de kans te bieden hun creatieve, artistieke en intellectuele potentieel te ontwikkelen en gebruiken, niet alleen ten eigen bate maar ook ter verrijking van de maatschappij.

Deze Agenda richt zich specifiek op het toegankelijker maken van de podiumkunsten voor én met mensen met een beperking als (amateur) deelnemer, publiek, kunstdocent en artiest. Daarbij is er enerzijds aandacht voor de praktische toegankelijkheid: wat kunnen culturele organisaties doen om de drempels weg te halen voor mensen met een beperking om daadwerkelijk deel te kunnen nemen aan de kunsten als publiek, (amateur) deelnemer of artiest?

Anderzijds is er aandacht voor de organisatorische en artistieke toegankelijkheid: wat kunnen culturele organisaties doen om te zorgen dat de kunsten profiteren van de artistieke en esthetische uitdagingen die artiesten met een beperking ons bieden?

Bij de totstandkoming stuurden twee modellen
— zoals ook succesvol in het Verenigd Koninkrijk
toegepast — de inhoud van deze Agenda:

- **het sociale model van beperking:**

mensen hebben handicaps, maar het is de samenleving die beperkend werkt door structurele, culturele en economische barrières en de wijze van bejegening.

- **het creatieve model van diversiteit:**

het is verrijkend voor het cultuurlandschap en de samenleving als geheel wanneer je inclusief werkt, omdat artiesten met een unieke ervaring en ander perspectief nieuwe en unieke kunst maken.

Een initiatiefgroep van Holland Dance Festival, het Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst, Theaters Tilburg, het Fonds Podiumkunsten en de British Council initieerde in 2019 een serie rondetafelgesprekken om deze Agenda op te stellen met mensen die in hun culturele praktijk al ervaring hebben met inclusief werken of daarmee aan de slag willen.

Tegelijk met dit traject werd ook de Code Culturele Diversiteit herzien en omgevormd tot de Code Diversiteit en Inclusie. Deze Agenda kun je zien als een specifieke uitwerking voor een deel van de culturele sector om concreet invulling te geven aan de Code Diversiteit en Inclusie.

Uitgangspunten voor inclusieve podiumkunsten – generieke acties

Er zijn algemene zaken waar culturele organisaties aan moeten denken en werken om inclusiviteit te bevorderen. Deze gaan over bewustwording, structureel beleid en samenwerking om op verschillende niveaus toegankelijk te worden voor iedereen.

Generieke actiepunten:

- Laat mensen met een beperking zélf mee beslissen over de noodzakelijke veranderingen in de cultuursector / niets over ons zonder ons.
- Creëer intern draagvlak en zet in op structureel beleid: werk aan het zelf leren inclusief te handelen. Scholing en samenwerking met (ervarings) deskundigen hoort daarbij, alsmede een inclusief personeelsbeleid.
- Maak inclusiviteit zowel onderdeel van je inhoudelijke planning als van je financiële planning.
- Werk landelijk en regionaal samen om van elkaar te leren en meer mogelijk te maken; vorm met elkaar een platform van voorlopers, ambassadeurs en influencers.
- Ontsluit kennis: maak inzichtelijk welke programmeurs, makers en artiesten zich bezighouden met inclusie en welke fondsen aandacht besteden aan dit onderwerp. Daarmee wordt ook duidelijk waar eventuele witte vlekken zitten waar nog oplossingen voor gevonden moeten worden.
- Zorg dat cultuur een plaats krijgt in de Lokale Inclusie Agenda van jouw gemeente.
- Verbeter de arbeidsmarktpositie van mensen met een beperking: zoek aansluiting bij de Arbeidsmarktagenda culturele en creatieve sector (PACCT), de Fair Practice Code en de Code Diversiteit en Inclusie.
- Laat zien welk verschil kunst maakt, op basis van onderzoek en goede (internationale en nationale) voorbeelden. Dit werkt inspirerend!

Thema's voor het bevorderen van inclusie in de podiumkunsten

Naast algemene actiepunten voor alle culturele organisaties richt deze Agenda zich op drie thema's die gelden voor specifieke actoren:

1 Kunstlessen zijn toegankelijk voor iedereen

(educatie & participatie)

2 Kunstvakopleidingen werken inclusief

(talentontwikkeling & beroep)

3 Podia programmeren inclusief

(zichtbaarheid & professionalisering)

1 Kunstlessen zijn toegankelijk voor iedereen

Bij dit thema gaat het om het fundamentele recht om actief deel te kunnen nemen aan kunst en cultuur: mensen met een beperking moeten de mogelijkheid hebben om kunstlessen te volgen indien zij dat willen.

Specifieke actiepunten gericht op educatie en participatie:

Beleid

- Bied als fonds mogelijkheden voor zowel exclusieve werkwijzen (als emanciperende praktijk voor een specifieke groep) als inclusieve.
- Laat als gemeente kinderen samen opgroeien, door bijvoorbeeld toegankelijke speeltuinen.
- Voeg inclusie toe aan het bestuurlijk convenant Cultuureducatie met Kwaliteit 2021-2024.
- Organiseer bijscholing voor Interne Cultuurcoördinatoren over speciaal onderwijs.
- Draag als culturele aanbieder zorg voor deskundige docenten, investeer in (bij)scholing.

Aanbod

- Ontwikkel als culturele aanbieder een inclusief kunstaanbod voor 0-4 jarigen.
- Bied als onderwijs en culturele aanbieders kunsteducatie vanaf groep 1 aan op de (reguliere en speciale) scholen, en ontwikkel een inclusieve lange leerlijn tot en met het voortgezet onderwijs. Ondersteunend daarbij zijn gastlessen, een schoolband (met aangepaste instrumenten waar nodig), schoolkoor, schooltheater of dansgroep. Zorg uiteindelijk voor geschikte lesmaterialen en methodieken die structureel ingezet worden.

- **Ontwikkel als culturele aanbieder passend aanbod in de buitenschoolse setting (voor jeugd en volwassenen): zorg zowel voor 'exclusieve' lessen voor bepaalde doelgroepen als voor 'inclusieve' lessen.**
- **Creëer als docent veiligheid in de activiteiten: deelnemers mogen zijn wie ze zijn.**
- **Stel als docent plezier in kunst beleven voorop: pedagogische kwaliteiten zijn naast vakinhoudelijke essentieel.**
- **Zorg als culturele aanbieder dat je voorbereid bent door onderzoek te doen naar wat er nodig is bij specifieke beperkingen; zoek naar een oplossing op maat.**
- **Zorg als culturele aanbieder dat (fysieke) drempels om deel te nemen worden weggehaald.**
- **Werk als culturele organisatie samen met de zorg, zodat eventueel gewenste ondersteuning geboden kan worden aan de deelnemers.**
- **Leg als culturele organisatie een relatie met lokale/provinciale gehandicaptenplatforms met ervaringsdeskundigen om advies in te winnen.**

Communicatie

- **Richt als culturele aanbieder je communicatie zodanig in dat het voor alle (potentiële) deelnemers duidelijk is dat zij welkom zijn.**
- **Gebruik heldere en begrijpelijke taal.**

Organisatie

- **Organiseer als school de brug naar buitenschoolse activiteiten, bijvoorbeeld met geld van de Brede School.**

2 Kunstvakopleidingen werken inclusief

Mensen met een beperking moeten de mogelijkheid hebben zich te ontwikkelen tot kunstvakdocent, artiest of regisseur / choreograaf / dirigent. Ook moeten toekomstige kunstprofessionals (docenten en artiesten) leren om inclusief te werken.

Actiepunten gericht op talentontwikkeling en beroepsperspectief:

Beleid

- Laat studieleiders en bestuurders best practices zien en ervaren: hoe doen andere opleidingen het? Wat kunnen we leren van het buitenland? En welke artiesten en docenten zijn een inspiratiebron?
- Zet in op bewustwording: bied deskundigheidsbevordering inclusief werken aan voor docenten in de bestaande nascholingsstructuren.
- Zet een netwerk op per discipline (uitvoerend/docerend + MBO/HBO) voor sleutelpersonen/ ambassadeurs, waarin deskundigheidsbevordering/intervisie plaatsvindt (communicatie,

theoretische onderbouwing, best practices). Denk aan zowel een nationaal als een internationaal netwerk.

Toelating en curriculum

- Formuleer als kunstvakopleiding (MBO en HBO) je selectiecriteria zo dat mensen met een beperking ook toegelaten kunnen worden (denk aan de uitleg van kwaliteit, zeggingskracht, talent).
- Richt daar waar mogelijk je curriculum flexibel en op maat in; werk samen met andere kunstvakopleidingen: niet iedere opleiding hoeft hetzelfde te bieden.

- Laat studenten in het eerste jaar van hun MBO/HBO-opleiding kennismaken met de inclusieve kunst (educatieve) sector, door middel van observaties, meelopen, workshops, ervaringsdeskundigen, voorstellingen. En laat hen vanaf het tweede jaar stage lopen en de methodieken die zij geleerd hebben toepassen.
- Maak interdisciplinaire (educatieve) projecten tussen verschillende opleidingen (kunst/zorg/sport) zodat studenten leren samenwerken met mensen uit een andere sector en een netwerk opbouwen dat bijdraagt aan inclusief werken.
- Onderzoek als kunstvakopleiding de verschillende artistieke mogelijkheden van een inclusief gezelschap.
- Stimuleer studenten in de stagelessen die zij geven ook hun leerlingen kennis te laten maken met inclusieve kunstpraktijken.

Communicatie

- Werk aan de waardering van inclusieve kunst door beeldvorming naar buiten (websites en folders aanpassen) en beeldvorming naar binnen (ga met studenten en docenten naar inclusieve voorstellingen, laat ze deelnemen aan inclusieve voorstellingen en geef ruimte voor reflectie zodat impliciete ideeën expliciet gemaakt en besproken worden).

Organisatie

- Bied beginnende studenten met een beperking een mentorschap aan.
- Werk met workshops, residencies en uitwisselingen om kennis binnen te halen.
- Werk als kunstvakopleiding samen met andere sectoren, zoals welzijn, zorg en sport.

3 Podia programmeren inclusief

Culturele organisaties, professionals en gemeenten kunnen veel doen om de drempels bij podia weg te halen voor mensen met een beperking, om een gastvrij theaterbezoek mogelijk te maken én om artiesten met een beperking kansen te bieden om hun talent te laten zien en ontwikkelen.

Actiepunten gericht op zichtbaarheid en professionalisering:

Beleid

- Zorg voor fysieke toegankelijkheid van het theater.
- Benut als podium de middelen die er zijn (zoals uren doventolk), maar reserveer ook extra geld.
- Maak als fonds inclusiviteit onderdeel van je beleid en ontwikkel stimuleringsprogramma's.
- Zorg voor voldoende expertise in huis om inclusieve producties te beoordelen.

Programmering

- Zorg voor toegankelijkheid van het aanbod (is er een doventolk, is er de mogelijkheid voor blinden om de voorstellingen te ervaren etc.).
- Laat inclusieve kunstuitingen zien op aparte dagen (best practice day / festival) maar ook als onderdeel van je reguliere programmering.
- Ga als programmeur actief op zoek naar interessante inclusieve kunstuitingen en laat zo het publiek kennis maken met diverse kunstvormen.

- **Recenseer als kunstrecensent inclusieve kunstuitingen en draag zo bij aan een ander perspectief op kunst.**
- **Overleg als podium met gezelschappen en producenten over aanpassingen om hun voorstelling toegankelijk te maken.**
- **Organiseer zo nu en dan een prikkelarme dag, voor mensen met een verstandelijke beperking; dit blijkt ook vaak prettig te zijn voor andere groepen.**
- **Werk samen met impresariaten / experts op het gebied van inclusie of haak aan bij bestaande inclusieve initiatieven en festivals.**

Communicatie

- **Zorg dat mensen zich welkom voelen; train als podium je personeel daarin.**
- **Schakel bij je communicatie belangenorganisaties van gehandicapten in, stem met hen af wat nodig is.**
- **Maak kortingspassen en andere kortingsmogelijkheden kenbaar: mensen met een beperking hebben ook vaak minder geld te besteden.**
- **Maak en houd beeld en tekst representatief in je communicatiemiddelen.**

Organisatie

- **Heb aandacht voor beeldvorming rondom mensen met een beperking: bied inleidingen over inclusieve dans/theater/muziek aan bij de voorstellingen.**
- **Haal financiële drempels weg: werk samen met organisaties die daarin gespecialiseerd zijn.**
- **Bundel als podia en makers de krachten om te profiteren van elkaars kennis en netwerk.**
- **Organiseer matching tussen inclusief werkende makers / artiesten en theaters.**
- **Organiseer matching tussen inclusief werkende makers / artiesten en fondsen.**
- **Bind vrijwilligers aan je en zet hen in voor de begeleiding van je publiek.**

De ondertekenaars onderschrijven de visie en inhoud van deze Agenda Inclusieve Podiumkunsten 2020-2024 en gaan aan de slag met de op hen van toepassing zijnde actiepunten.

De voortgang zal worden gevolgd door het LKCA, middels een landelijke monitor.

Voornaam	Achternaam	Organisatie	Functie
Redouan	Ait Chiff	I AM REDO	Danser, choreograaf, motivational speaker
Emily	Ansenk	Holland Festival	Directeur
Stef	Avezaat	Schouwburg de Lawei	Directeur/bestuurder
Eliane	Baudet	Wolfpack Social Enterprise	Founder
Erna	van den Berg	Het Nationale Theater	medewerker Artistiek bureau / Interactie
Wouter	Bolier	Ieder(in)	Beleidsmedewerker
Netty	van den Bosch	ArtEZ	Hoofd BA Docent Dans
Jan	Brands	Cultuurconnectie	Directeur
Melissa	Bremmer	Amsterdamse Hogeschool vd Kunsten	Lector Kunsteducatie, senior docent opleiding Docent muziek en master Kunsteducatie
Paul	Cornelissen		Gespreksleider, organisator, programmeur, fondsenwerver
Cees	Debets	Het Nationale Theater	Directie
Martine	van Dijk	DanceAble / Holland Dance Festival	Artistiek leider
Steve	Elbers	BankGiroLoterij / Stichting DOEN	Programmamanager
Stefan	Ernst	SALLY Dansgezelschap Maastricht	Artistiek directeur, choreograaf
Theo	Frentrop	Theaterwerkplaats Tiuri	Initiatiefnemer/ directeur Theaterwerkplaats Tiuri, Voorzitter vereniging Ongekend Talent
Roel	Funcken	Delft Fringe Festival	Directeur
Isis	Geurts	Stichting Dans+	Artistiek Leider
Marit	Gruis	HandicapNL	Adviseur bestedingen
Manon	van Hees	De lachende zon - theater van de zintuigen	Zakelijk leider
Emiel	Heijnen	Amsterdamse Hogeschool vd Kunsten	Lector Kunsteducatie, docent masteropleiding Kunsteducatie, docent Breitner Academie
Marijke	Hempenius	Ieder(in)	Programmamanager
Andre	Heuvelman	Rotterdams Philharmonisch Orkest	RphO innovator/disabled leader
Patty	Jacobs	Trias Centrum voor de Kunsten Rijswijk	Directeur-bestuurder
Gemma	Jelier	Korzo theater	Directeur
Jolanda	Keurentjes	Violet tekst-dans-publiciteit	Auteur, adviseur en projectmanager
Chris	van Koppen	Kunstloc Brabant	Directeur-bestuurder
Sanne	Kroon	HandicapNL	Manager Partnerships & Bestedingen
Henk-Willem	Laan	Het Gehandicapte Kind	Directeur-Bestuurder
Damar	Lamers	Stichting ReDiscoverMe	Dansdocent

ONDERTEKENAARS

Astrid	van Leeuwen		Dansjournalist
Marijke	Lips	Codarts Rotterdam - Hogeschool vd Kunsten	Bachelor Docent Dans, coordinator, Docent Ballet, Didactiek, Stagebegeleider
Marijke	Lips	Codarts Rotterdam - Hogeschool vd Kunsten	Coördinator Codarts Docent Dans
Harrie	van de Louw	Theater de Vaillant	Directeur
Jasper	van Luijk	SHIFFT	Artistiek leider en choreograaf
Pim	Luiten	VRIJDAG	Directeur
Adriaan	Luteijn	Introdans	Artistiek manager Introdans Interactie
Claudia	Marinelli	LKCA	Senior Specialist Cultuurparticipatie
Sarah	Marinussen	BankGiroLoterij / Stichting DOEN	Teammedewerker
Ricky	Middendorp	Laak Theater	Directie
Marian	van Miert	LKCA	Specialist Cultuureducatie
Dirk	Monsma		Adviseur kunsteducatie
Saartje	Oldenburg	Het Nationale Theater	HNT onbeperkt (toegankelijkheid en participatie)
Joop	Oonk	Misiconi Dance Company, SHIFT! ERASMUS+ PROJECT	Artistiek directeur, danser, choreograaf
Sonja	Parmentier		Choreograaf, danser, dansdocent
Anke	Purmer	VOF Kiem Kunst	
Anke	Purmer	Theatergroep Eenhoorn	Zakelijk leider
Wies	Rosenboom	LKCA	Senior Specialist Cultuurparticipatie
Paul	Röttger	Theater Babel	artistiek leider check site
Sanne	Scholten	LKCA	Directeur
Marlien	Seinstra	Stichting DeDansDivisie	Choreograaf
Anneke	Sipkens	BankGiroLoterij / Stichting DOEN	Algemeen Directeur
Ilya	Soffer	Ieder(in)	Directeur
Rob	van Steen	Theaters Tilburg	Directeur-bestuurder
Ingrid	Stoepker	Codarts Rotterdam - Hogeschool vd Kunsten	Hoofd BA Docent Dans
Cara	Stolp	VOF Kiem Kunst	
Henk	Talma	Stadsschouwburg De Harmonie	Hoofd programmering
Jan	Troost	Inclusie Verenigt	Directeur
Eva	Uppenkamp	Awen Inspiratie in beweging	Dans- en bewegingstherapeut
Tine	Veldhuizen	Stichting Special Arts Nederland	Directeur
Lyan	Verburg	Jostiband Orkest	Orkestleider
Angela	Verdurmen	Cultuur Oost	Adviseur
Annemieke	Vervoort	Introdans	Algemeen manager
Eric	de Vroedt	Het Nationale Theater	Directie
Eelco	Vugs	British Council	Directeur
Ronald	Wintjens	Nederlandse Dansdagen	Directeur
Samuel	Wuersten	Holland Dance Festival	Algemeen en artistiek directeur
Aaltje	van Zweden	Stichting Papageno	Oprichter en bestuurslid

Agenda Inclusieve Podiumkunsten 2020-2024 is een initiatief van Holland Dance Festival, uitgevoerd in samenwerking met LKCA.

Met dank aan de initiatiefgroep:

Martine van Dijk
Holland Dance Festival

Claudia Marinelli
LKCA

Ron Visser
Fonds Podiumkunsten

Eelco Vugs
British Council

Paul Cornelissen

Joost Groeneboer
LKCA

Ariane Aris
Holland Dance Festival & Ariane Allround

Tekst:
Claudia Marinelli, gebaseerd op de input uit de culturele sector.

Vormgeving:
Studio De Ronners

